

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Невяна Фесчиева д.м.,

**за дисертационния труд
на Вержиния Стоянова Цветкова**

на тема:

**„Анализ на възможностите за справяне със стреса
при деца в болнична среда“**

за придобиване на ОНС „доктор“

по област на висше образование: 7.Здравеопазване и спорт,
професионално направление: 7.4. Обществено здраве
и научна специалност „Управление на здравните грижи“

Със Заповед № Р-109-302/02.08.2017г. на Зам. Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П Стоянов“ – Варна проф. Т.Костадинова, съгласно заповед № Р-100-576/13.07.2017 г. и на основание на Протокол от заседание на Научното жури № 1/31.07. 2017 г.съм определена за член на Научно жури и да представя рецензия по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ на Вержиния Стоянова Цветкова, докторант на самостоятелна подготовка към Медицински Университет „Проф. Д-р П. Стоянов“ – Варна, Факултет „Обществено Здравеопазване“, Катедра „Здравни грижи“, по област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление: 7.4.Обществено здраве, научна специалност „Управление на здравните грижи“. Научен ръководител: доц.Силвия Борисова, дм

Кратки данни за кариерно развитие на докторантката. е родена на 12.06.1981 г. През 2001 г. завършва специалност медицинска сестра. През 2007 г. в Медицински университет - Варна придобива бакалавърска степен, а през 2008 г. - магистърска степен по Управление на здравните грижи. Професионалния си път започва през 2001г. като медицинска сестра в МБАЛ „Св.Анна“ - Варна,

Неврохирургическо отделение, където работи до 2009 г. От 2009 г. до началото на 2011 г. е ст.сестра на Детско отделение в същата болница. През 2011г. става ст.сестра на Трето Детско отделение по кардиология и гастроентерология на МБАЛ „Св.Марина“, но скоро прекратява работата си там, поради избора ѝ за асистент в катедра „Здравни грижи“ на МУ - Варна, позиция, която заема и досега.

Оценка на дисертационния труд

Описателна характеристика. Дисертационният труд съдържа 265 страници, 17 таблици и 48 фигури. Към труда има 12 приложения.

Структурата на дисертационния труд е разработена по класически тип, с добър баланс между отделните части - въведение и пет глави: първа глава Литературен обзор - 56 стр., втора глава Цел, задачи, материал и методика - 14стр., трета глава Собствени проучвания. Резултати и обсъждане - 73 стр., четвърта глава Разработване на концепция за създаване на WEB базирана платформа за подпомагане процеса на адаптация на деца от 1 до 7 годишна възраст при болничната им хоспитализация и методика за прилагане на системата Active Learning в педиатричната клиника - 18 стр., пета глава Изводи, предложения и приноси - 5 стр.

Списъкът на използваната литература съдържа 209 заглавия, от които 130 са на кирилица, 59 на латиница и 11 интернет източници.

Актуалност. Темата на дисертационния труд е посветена на подходи за намаление на стреса при деца на болнично лечение, проблем достатъчно значим. Но в същността си тя свързва работата на медицинската сестра с приложение на иновативни подходи и специално методите на системата „Active Learning“. Опитът да се търси съответствие между профила на съвременните деца и прилаганите технологии сам по себе си покрива критерия актуалност.

Оценка на литературния обзор.

Литературният обзор е структуриран с оглед идеята за адаптация на детето - пациент в болнична среда. Първият му параграф е посветен на: „Същност и закономерности на детското развитие“, за да изясни обекта, към който ще са

насочени по-нататъшните търсения. Но още в него дисертантката дава заявка, че няма да използва рутинни подходи. Тя представя съвременни социологически аспекти на детското развитие като се спира на разделението на поколенията по МакКриндъл и тяхната характеристика в социално-психологически аспект, в т.ч. и отношенията им с дигиталните технологии. Показва, че ще се съсредоточи върху новите поколения деца, а те са родените след 2010 г., условно наречени поколение „Алфа“, което заедно с предходните, родени след 1985 г., но повече от тях, живее потопено в дигиталните технологии. Неслучайно бива „етикирано“ като „хомо таблетус.“ Определила характеристиките на своя обект, докторантката разглежда ролята на майката като ключов фактор за психическо съзряване на детето. Преминавайки през теоретичните основи на адаптацията и отчитайки емоционално състояние, възрастови особености на болното дете, тя се спира на стреса от живот в нова (болнична) среда; разглежда медицинската сестра като фактор за приспособяване към тази среда и за преодоляване на стреса. Специално разглежда общуването на медицинската сестра с детето, майката и близките като предпоставка за адаптиране. В параграфа „Класически мероприятия и средства за повишаване на положителния емоционален тонус и облекчаване адаптацията на болното дете“ докторантката показва добро познаване на организираните, възрастово съобразени, педагогически въдействия за деца от ранна възраст – говорни, програмни задачи за изобразителни дейности и конструиране. Като се ръководи от принципа, че за подобряване на емоционалното състояние на болното хоспитализирано дете е необходимо разчупване на традиционните методи на общуване, тя разглежда подробно Системата на активно обучение „Active learning“. Отчитайки, че фокусът е върху децата от поколението „Алфа“, Вержиния Цветкова представя информационни платформи за управление на съдържание и такива за дистанционно управление с идеята да се използват за адаптиране и интегриране на класическите занимания с болни деца, учебно-игровите задачи с методите на системата „Активно обучение“ в сестринската практика за подпомагане процеса на адаптация на децата към болничната среда при хоспитализация.

Оценявам литературния обзор високо както поради неговата информативност, така и поради насочеността му към формулираната идея: да се търсят методи, адекватни на социално-психологическата характеристика на съвременното поколение деца.

Обобщенията от обзора са послужили на докторантката да разработи цялостна методология на изследването си.

✓ **Оценка на методологията.**

Целта е определена: *Да се установят възможностите за прилагане на методите на системата „Active Learning” за понижаване на нивото на стрес и ускоряване на процеса на адаптация при хоспитализация на деца от 1 до 7 годишна възраст.*

За постигане на целта са посочени девет **задачи**, между които теоретично осветляване на проблема, както и да се проучи мнението на медицинските сестри за влиянието на стреса от болничната хоспитализация в педиатрията; да се проучи мнението на родителите относно влиянието на стреса от болничната хоспитализация върху детето; да се изследват нагласите и готовността на медицински сестри и родители за прилагане на методите на системата „Active Learning“; да се предложи концепция за изграждане на интерактивна web-базирана система; да се предложи методика за прилагане на система „Active Learning“ в педиатрията; да се предложи Наръчник за прилагане методите на системата „Active Learning“ в сестринската практика.

Формулирани са четири хипотези. Добре дефинирани са обект, логически единици и признаци на наблюдението. Обхванати са **213 медицински сестри** от 6 града, работещи в детски, инфекциозни отделения и отделения, в които пролежават болни деца с остри заболявания; **361 родители**, придружители на деца, хоспитализирани в детски и инфекциозни отделения от пет области на България и ръководители на здравни грижи - **главни и старши медицински сестри - 28** в отделенията, от които са анкетирани медицински сестри. За всяка група респонденти са определени адекватни на поставените задачи признаци, които са залегнали в разработения инструментариум. Той съдържа 8 вида анкетни карти и един въпросник за стандартизирано интервю. Изследователските методи:

социологически, документален, експертна оценка и група статистически (корелационен, оценка на приемливост, непараметричен анализ, проверка на хипотези за средна стойност на нормално разпределение, графичен анализ и др.) са приложени правомерно. Намирам за много сполучливо мнението на респондентите по отношение на учебно - игровите задачи да се отчита по комбинираната скала SUS Score, защото дава възможност за сравнение, нагледност и бърза оценка на приемливостта (над 70% започват степените на приемливост). Като цяло методологията отговаря на научните стандарти и гарантира достоверност на получените резултати.

- **Оценка на резултатите и приносите**

Резултатите са представени според поставените задачи - по групи респонденти, по възраст на децата и по учебно - игрови категории: реч и речево развитие, сензорно развитие, природна среда, художествена литература, изобразително изкуство, моторика, развитие на математическо мислене, Направена е прецизна статистическа обработка на данните като са използвани пакети от приложните програми MatLab и IBM SPSS. Мнението на медицинските специалисти и на родителите е, че методите и техниките на системата „Active Learning“; могат да бъдат приложени за ускоряване процеса на адаптация на децата на болнично лечение.. Постигната е максимална приемливост на методите на системата „Active Learning“ в педиатричната практика - 75,9%.

С голяма степен на единодушие анкетираниите потвърждват необходимостта от прилагане на иновативни подходи за понижаване на стреса при деца в болнична среда и одобряват предложената възможност за прилагане на обсъжданата иновативна техника.

Висока е изразената нагласа и готовност на медицинските сестри за прилагане на модели, благоприятстващи адаптацията на хоспитализираните деца, а от там и намалението на стреса.

Висок процент - 92,31% - от ръководителите на здравни грижи декларират, че са информирани за методите на системата „Active Learning“, но същевременно

биха имали затруднения при внедряване на методите на активно учене и се нуждаят от допълнително обучение.

Анализът на резултатите категорично утвърждава, че интерактивните методи са реален фактор за повишаване на адаптационните възможности на болното дете.

Въз основа на собственото проучване и обсъждането на резултатите са разработени информационни карти конкретно за всяка възраст от 1 до 7 г. с препоръчителни методи на системата „Active Learning“ за отделните категории учебно - игрови задачи. Макар, че са насочени към определена цел - адаптация по време на хоспитализация, тяхното добро представяне може да се ползва и в други практически обучения при медицински сестри и други медицински специалисти.

Разработената концепция за създаване на web-базирана платформа е лесна за приложение по време на болничния престой. Тя има възможност да бъде разширена чрез включване на учебно-методични материали, подпомагащи работата на медицинската сестра в детските отделения. Самото представяне на интерактивната web-базирана платформа за споделяне на мултимедийно съдържание, в т.ч. и повъзрастни групи и използване за редуциране на стреса на децата при хоспитализацията им е принос с практико-приложен характер.

Разработена е методика за прилагане на системата „Active Learning“ като част от търсенето на общи и частни решения за снижаване на стреса при деца в болнични условия. Отговаря на критериите за добра управленска програма. Както тя, така и разработеният от докторантката Наръчник за прилагане на методите на системата „Active Learning“ в сестринската практика представляват приноси с приложен характер.

Въз основа на проучването докторантката е формулирала препоръки към различни институции.

Във връзка с дисертацията са направени четири публикации, две от които са в чужбина.

Авторефератът отразява най-съществените страни от дисертацията.

Критични бележки и препоръки. Препоръчвам на Вержиния Цветкова да продължи разработките от дисертацията по възможност до експериментално въвеждане на предложената web-базирана платформа. В този смисъл е уместно да поеме един вид „авторски контрол“ над предложенията си, тъй като някои от адресатите по функции са твърде далеч от проблема, напр. БАПЗГ. Интерес би представлявало проучване на средния престой в отделенията/клиники, в които е било проведено проучването и на тази база да се добие по-ясна представа за времето, в което реално биха се провеждали мерките за адаптация.

Заклучение

Дисертационният труд „Анализ на възможностите за справяне със стреса при деца в болнична среда“ е актуален по тематика, разработен на добро научно ниво, с достатъчно иновативни приноси. Докторантката доказва, че може да работи с научна литература, да формулира научни хипотези и да провежда самостоятелна изследователска работа. Към тези факти се прибавя и съответствието на дисертационния труд с изискванията на Закона и на Правилника на МУ - Варна за развитие на академичния състав. Тези са основанията за моята положителна оценка и призовавам членовете на Научното жури да се присъединят към нея и да гласуват на асистент Вержиния Цветкова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Управление на здравните грижи“

16.09.2017 г.

Рецензент:

доц. Н.Фесчиева, дм